

Ivica Zvonar

Hufnagelova hermeneutika

Erwin Hufnagel, *Uvod u hermene-utiku* (prev. Filip Grgić), Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1993.

Hermeneutika je u svojoj prvobitnoj nakani shvaćena kao vještina tumačenja i dokazivanja tekstova, tj. kao egzegeza Biblije, a u novijoj filozofiji biva prikazana kao metoda izlaganja i objašnjenja smisla bitka. E. Hufnagel nastoji kroz promišljanje filozofskih pozicija nekolicine mislilaca (Dilthey, Heidegger, Gadamer, Habermas, Betti, Albert) iznijeti pokušaje mogućih zasnivanja hermeneutike. Okosnica tih zasnivanja je čovjek (ali koji?). Iz rakursa "modernog društva" ova konstatacija zvuči kao svojevrsni suvišak, jer u svijetu planetarne tehnike čovjek opstoji samo kao masa, bezlični objekt fragmentirane biti.

Kako razumjeti bitak bića, koji "može biti zakrit do te mjere da biva zaboravljen, i pitanje o njemu i njegovu smislu izostaje"? Da li je uopće moguće sakupiti dijelove ljudske egzistencije rasute unutar teoretske, emocionalne ili praktične sfere? Koliko u svemu tome uspijevaju hermeneutika, fundamentalna ontologija i duhovne znanosti? Ovo su samo neka od pitanja postavljenih u Hufnagelovoj studiji, a dani odgovori se kameleonski pretvaraju u nove upite.

Čovjek se poima kao biće koje slobodu i budućnost može doseći samo tumačenjem koje se odnosi na povijesnu i društvenu zbilju. Razumijevanje drugog čovjeka ili kulturne činjenice odvija se u sklopu socijalnih sustava, teoretskih, etičkih i estetskih normi. Diltheyev pojam hermeneutike, u tom pogledu, nema jedinstven opseg značenja. Svaku aktivnost izlaganja u društveno-povijesnom svijetu, bila ona znanstvena ili predznanstvena, on označava kao hermeneutičku. Njegovi pokušaji utemeljenja hermeneutike kreću se u rasponu metodologije, "svijeta života", posebne psihologije i duhovnih znanosti. Nisu jedinstvene ni hermeneutičke dimenzije odnosa. Pored susvijeta stupa povijesni svijet; koji put kulturni svijet služi kao korelat, koji put samo kao njegovo jezično područje. Dilthey je često vođen uvidom da su nam u mišljenju dane druge osobe, da jastvo i svijet predstavljaju temeljne korelacije. On se dijelom orijentira na suprotnost nuta-rnjeg i izvanjskog, pa stoga njegova antropologija stoji u opasnosti da humano ustrojstvo čovjeka učini predmetom među ostalim predmetima. Ali ipak, Diltheyevim izvodima pripada zasluga što su pokazali neposrednosti razumijevanja kako sebe, tako i drugoga. Ukoliko su bitne kategorije razumijevanja povijesno i socijalno posredovane, onda se

vlastita individualnost i individualnost drugoga mogu pojmiti samo fragmentarno. U našoj se životnoj povijesti mijenja instrumentarij našeg samotumačenja, no valja imati na umu da je čovjek biće jezika, a jezičnost čovjeka ima funkciju razotkrivanja svijeta.

Hermeneutika je u Heideggera "izrada uvjeta za mogućnost svakog ontološkog istraživanja". Ona pita o uvjetima mogućnosti duhovnih znanosti, kao i o momentima strukture tubitka, tj. bića koje smo mi sami, ali ona pita i o iskusivosti bića nesukladnog tubitku, dakle o pukim predmetima. Tubitak raspolaže fundamentalnom mogućnošću da izloži svoj bitak kao biti-izlažući. Razumijevanje je temeljno određenje bitka tubitka, a ima za cilj otkriti ono moći-biti samog tubitka. Smisao je sveukupnost uvjeta koji osiguravaju kako neovisnost svakog predmeta o tubitku, tako i odnos svega predmetnog spram tubitka. Smisao jest ono u čemu boravi razumljivost nečega, "smisao jest egzistencijal tubitka". Zadaća je hermeneutike, ili hajdegerijanski kazano "fundamentalne ontologije", da osigura izlaganje bitka koje je konstitutivno za tubitak, te da u njemu naznači artikulaciju smisla bitka. Da bi to bilo moguće, Heidegger vrši iscrpne analize dotadašnjih tematiziranja različitih tumačenja bitka, a kao odgovor iznosi "fundamentalnu ontologiju" kao destrukciju prethodnih rješenja, koja su ograničila razumijevanje bitka.

H.G. Gadamer na tragu Heideggera traži onu razinu refleksije koja prethodi znanstvenom zahtjevu za istinom. On nastoji posve istražiti iskustvo istine koje transcendiraju kontrolu znanstvene metodike, a to iskustvo je iskustvo filozofije, umjetnosti i povijesti. Udubljenjem u povijesni kontekst otvara nam se mogućnost uvida u sposobnost provedbe kategorija putem kojih se ophodimo prema svijetu ili smislu. Tek kroz povijesni aspekt dospijevamo do pitanja o legitimaciji kategorijalnih dimenzija mogućnosti. Dosezanje povijesne pozicije je izraz htijenja za samo-razumijevanjem, koje je konstituirano cjelinom našeg iskustva svijeta. Hermeneutika tako opstoji kao refleksija koja se odnosi na povijest. Povijesna je predaja u načelu predmet našega znanja, a nju možemo shvatiti samo u odlomcima. To što jesmo možemo valjano pojmiti jedino kroz jedinstvo povijesnih i nadpovijesnih momenata. Medij koji nam omogućuje to razumijevanje jest jezik.

Hermeneutička se pozicija u Habermasa shvaća kao sposobnost, koja principijelno pripada čovjeku, da u jezičnim i nejezičnim sustavima simbola razumije položeni smisao. U govoru se razumljeni smisao konkretizira u najvišu kompleksnost. Hermeneutika je zato ovdje umijeće razumijevanja smisla koji se može jezično pripočeti. Kretanje u jeziku se događa u modusu razumijevanja i

uvjeravanja. Stoga hermeneutika kao teorija jezika postaje i teorija socijalnog djelovanja. U pojmu govora leže i socijalne komponente, govorenje je djelovanje - govor želi uvjeriti. On se uspostavlja tek u socijalnom kontekstu, a implicira teoretska i praktična gledišta. Zato komunikativna kompetencija (jedan od temeljnih Habermasovih pojmova), sposobnost da se razumije smisao, kao fundamentalni faktor nosi u sebi obje pozicije. Daljnje razmatranje Habermasovih refleksija o jeziku nije nužno potrebno, jer na osnovu već rečenog možemo naznačiti osnovne konture Habermasove hermeneutičke pozicije.

Tematiziranje Bettija i Alberta, odnosno njihovih gledišta, kvalitativno ne bi donijelo nešto novo, jer njihova je pozicija samo blijeda kopija već iznesenih stavova o pitanju uvoda u hermeneutiku.

Razumijevanje Hufnagelovog teksta na pojedinim mjestima otežavaju pomalo nes(p)re-tne konstrukcije prevodioca, kao i nedo-statak temeljitije filozofske redakture prijevoda. U svakom slučaju, ovo djelo je povod daljnjem razmatranju pozicija herme-neutike, čija je osnovna tema pro-mišljanje smisla bitka, a to prvenstveno znači čovje-ka, njegove egzistencije i njegove slike svijeta.